

Redactie:
Dr. F.W. Schmidt

Redactie-adres:
*De Ketting 25
8251 LD Dronten*

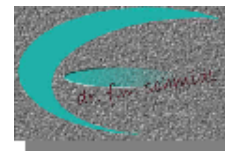
Reacties:
f.schmidt@wxw.nl

NIEUWSBRIEF

Juli 2010

Jaargang 10, nr. 3

Histo-visie

Tunnelvisie

De katern 'Hasselt: van Kruisvaarders en Pelgrims' wekt de indruk gebaseerd te zijn op nogal wat onderzoek. Er zijn echter nog wel wat kritische kanttekeningen te plaatsen. Zo is een essentieel deel van de serie artikelen gestoeld op onvoldoende historische feiten en op het negeren van bestaand onderzoek. Het gevaar hiervan is dat er een vertekening ontstaat van de geschiedenis van Hasselt. Zoals gezegd is deze katern gebaseerd op een aantal aannames en ontkenningen. Laat ik beginnen met de aannames.

De auteur baseert zijn serie artikelen op de geschriften van Caesarius van Heisterbach. Deze monnik vergezelde zijn abt in het begin van de dertiende eeuw bij zijn visitatiebezoeken aan het noorden. Van belang daarbij is het om te weten dat de bezoeken van Caesarius zich afspeel-

den in de gebieden van het bisdom Munster en niet in die van Utrecht. Op één van zijn reizen, waarschijnlijk in die van 1220, kwam hij in aanraking met het verhaal van een Friese kampvechter, die in een dronken bui met zijn bierkan tegen de kelk met hosties zou hebben gestoten. De hosties waren volgens dit door Caesarius opgetekend verhaal op de grond gevallen en hadden daarbij als sterren gefonkeld. Een aantal jaren na dit voorval vond op 16 januari 1219 de Marcellusvloed plaats, een overstroming van ongekende omvang. De verklaring voor deze ramp zou gelegen zijn in het feit dat het optreden van de kampvechter de toorn van de Heer zou hebben opgewekt. Zelfs de kruisvaart van de kampvechter, die in 1217 het kruis zou hebben opgenomen, dus ruim voor de Marcellusvloed, had deze toorn

niet kunnen wegnemen. Bij Damiate zou hij uiteindelijk zijn gesneuveld. Het bericht van zijn dood moet in het najaar van 1218, toen de Friezen terugkeerden van de kruistocht, de contreien waar de kampvechter vandaan kwam, bereikt hebben.

Na zijn dood zou de maagd Maria de tante van de abt van Aduard opdracht gegeven hebben om op de plaats waar de hosties gevallen waren, een kerk te bouwen, die als graf van Christus vereerd zou moeten worden.

Dit verhaal bevat in onze ogen feiten en verzinsels. Voor de middeleeuwer bevat het enkel feiten. Geloof en wetenschap [dus het aantoonbare] gingen bij de middeleeuwer naadloos in elkaar over. Wij kunnen enkel iets met de feiten, waarbij we ook nog moeten bedenken dat ze gebaseerd zijn op 'van horen zeggen'. De auteur van

In dit nummer:

Bronnen:

dit katern situeert dit verhaal in navolging van Velthuijsen zondermeer in Hasselt. Bekend is dat kapelaan Velthuijsen eind negentiende eeuw van pastoor Van Groeningen het verzoek heeft gekregen om als geestelijke en als amateur-historicus de oorsprong van de Heilige Stede en de aanbidding van het sacrament te achterhalen. Kapelaan Velthuijsen stuitte daarbij op de hiervoor aangehaalde Caesarius van Heisterbach. Hij bracht Van Groeningen op de hoogte van zijn bevindingen. Hij had echter ook zijn aarzelingen. Die aarzelingen had Van Groeningen niet. Het verhaal voldeed precies aan zijn wensen. Het verbond de Heilige Stede niet alleen via één van de oudste schriftelijke bronnen met de van katholicisme doordrenkte middeleeuwen, maar het was ook nog eens gekoppeld aan het in de kerk zo belangrijke rol spelende sacrament. Zonder scrupules situeerde Van Groeningen de gebeurtenissen in Hasselt. Op 4 juni 1894 verscheen in De Tijd een artikel waarin de vondst wereldkundig gemaakt werd. Velthuijsen werd erdoor overvallen. In zijn worsteling tussen het priesterschap en de historicus, legde de laat-

ste het tegen het eerste af. Hij kon zijn collega en vooral de kerk niet afvallen. De oorsprongleggende was daarmee geboren.

Het is diezelfde oorsprongleggende die de auteur van het katern 'Hasselt: van Kruisvaarders en Pelgrims' hanteert. Bij het lezen ervan dringt zich het idee van een tunnelvisie op. Een verschijnsel dat soms ook opdoemt bij gerechtelijke onderzoeken, waarbij de bewijzen geduwd worden richting een vooraf gewenste uitkomst. Daarbij worden niet welkome gegevens genegeerd en andere juist uitvergroet. Dat is duidelijk met dit artikel het geval. Caesarius was geen geschiedschrijver. Hij was een geestelijke. Wonderen en feiten lagen bij hem in elkaars verlengde. Zijn doel was niet om een geschiedenisverhaal te schrijven, maar om te preken. Zijn verhalen dienden uitsluitend een godsdienstig doel. Dat neemt niet weg dat sommige erin voorkomende gegevens historisch en geografisch betrouwbaar

Buiten-Altair op de H. Stede te Hasselt (O.)

zijn. Zo spreekt Caesarius van een Friese kamprechter. Dat hij hier als Fries werd aangeduid, is een lastig gegeven. De auteur van de katern 'Hasselt: van Kruisvaarders en Pelgrims' omzeilt dit probleem door zonder enige onderbouwing het land van Vollenhove en Hasselt tot Friesland te rekenen.

Die mening kan hij niet gehaald hebben uit de tweede bron waarop de auteur zijn serie artikelen baseert. In de 'Narracio' wordt namelijk steeds als over Frisia gesproken wordt dezelfde geografische gebiedsafbakening gebruikt, die we ook nu nog hantieren. Het gebied van Vollenhove wordt in de Narracio steeds apart aangeduid en daarmee niet tot Friesland gere-

kend. De auteur onderstreept dit zelf ook nog eens. Hij legt namelijk een relatie tussen de Narracio en de geschriften van Caesarius. Daarbij wijst hij op de in 1217 plaatsvindende opstand van de in het land van Vollenhove levende ministerialen. Deze opstand wordt door de bisschop neergeslagen. De bisschop treedt hierbij echter niet op als geestelijke, maar als wereldlijk heer. Met andere woorden in het land van Vollenhove had hij een dubbelfunctie. In Frisia echter bezat de bisschop geen wereldlijke macht. Er was dus wel degelijk sprake van een scheiding tussen het land van Vollenhove en Frisia.